

DIPLOMAT LA MOSCOVA

Mărturisiri incomode

I

SAVIAN BULACU-LĂPUȘATA

DIPLOMAT LA MOSCOVA

Mărturisiri incomode

I

Ediția a III-a, revizuită și adăugită

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2017

Redactor: Conf. univ. dr. Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Corector: Conf. univ. dr. Gheorghe Iovan
Coperta: Octav Ungureanu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BULACU-LĂPUȘATA, SAVIAN

Diplomat la Moscova / Savian Bulacu-Lăpușata. - Ed. a 3-a, rev. -
București : Editura Universitară, 2017-

2 vol.

ISBN 978-606-28-0586-9

Vol. 1. - 2017. - ISBN 978-606-28-0587-6

821.135.1

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062805876

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului

Copyright © 2017

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Motto:

*„Secretul este să scrii orice, să ai curaj să scrii orice;
și asta pentru că, atunci când scrii orice,
ies la iveală numai lucruri esențiale”.*

Julien Green

Savian Bulacu îmi este un prieten drag. Cu aproape 50 de ani în urmă am lucrat împreună în secția internațională a CC al UTM condusă de mine. Am colaborat, apoi, el ca Diplomat în domeniul extern al URSS, eu ca prim-adjunct și apoi secretar al CC al PCR. Un oltean studios, excelent pregătit profesional „făcut” pentru munca de relații, un Diplomat înnăscut, mare patriot, un om cultivat, cu un larg orizont de informații și cunoștințe, cu rezultate bogate în oficiile de la Moscova, Minsk, Kiev și Bratislava după 1990, un model pentru persoanele menite să lucreze în treburile de afaceri ale României.

Îi recomand cu plăcere și confirmare vol. I al cărții Diplomat la Moscova, o carte de reflecție, judecăți și analize.

*Ministru de externe al României
(Martie 1978 - Septembrie 1985)*

N. A. Anghel

Nota autorului

Prezenta lucrare are la bază însemnările personale în perioada în care a funcționat ca diplomat la Ambasada României la Moscova (1990–1993) și ulterior, cât și unele documente neclasificate, publicate în timpurile respective.

În consecință, aprecierile autorului în legătură cu evenimentele derulate la Moscova, în perioada menționată, sau cele ce se referă la personalitățile politice din țară și străinătate, nu angajează în nici un fel Ministerul Afacerilor Externe sau alte organisme de stat din România sau din alte țări.

Având în responsabilitate, multă vreme, relațiile bilaterale româno-ruse, autorul s-a întâlnit cu eminenți oameni politici, din domeniile științei, artei și culturii, cu șefi de state și guverne.

Dintre conducătorii sovietici care au direcționat destinele URSS, autorul s-a întâlnit cu Leonid Ilici Brejnev, Mihail Gorbaciov și Boris Elțin, cu prilejul întrevederilor delegațiilor oficiale ale României cu liderii sovietici nominalizați, precum și cu ocazia altor evenimente. De un interes aparte au fost întâlnirile și discuțiile cu Ghenadi Ianaev, vicepreședinte al URSS, cunoscut de autor cu mult timp înainte de a ajunge în această înaltă funcție.

Impresiile notate în agenda personală cu prilejul întrevederilor cu liderii sovietici, precum și impactul

deciziilor conducătorilor URSS asupra României vor fi prezentate detaliat în capitole separate.

Firește, în conturarea prezentei lucrări, autorul a beneficiat și de informațiile desprinse din presa internă și internațională, dar mai ales, de fondul special de documente, depozitat la Biblioteca „V.I. Lenin”, din Moscova.

Prin urmare, cea mai mare parte a evenimentelor, personajelor și localităților descrise sunt reale, trăite sau cunoscute de autor. Totodată, din considerente lesne de înțeles, autorul a schimbat numele unor personaje și denumirile unor localități. În consecință, orice asemănare cu nume și locuri reale sunt absolut întâmplătoare.

București, martie 2017

CAPITOLUL 1

DIVERTISMENT POLITICO-DIPLOMATIC DIN ADUCERILE AMINTE

Dumnezeu a orânduit România lângă Rusia, iar Rusia lângă noi, românii. Și departe de America.

Urmarea a fost că istoria României și a românilor a fost marcată de permanența Rusiei.

Dacă ar fi să dăm expresie faptelor istorice, *rușii ne-au dat și ne-au luat ce au dorit și cum au dorit*, cu înțelegerea sau dezinteresul cancelarilor marilor puteri.

Comportamentul României și atitudinea românilor față de conducătorii Rusiei este diferită, în funcție de împrejurările istorice.

Generalul Kiseleff (Pavel Dimitrievici Kiselev, în transcrierea rusă), ca șef al administrației ruse din Principatele Române (1824-1834) a condus procesul de reforme și modernizare a celor două Principate, ceea ce a însemnat un pas uriaș spre unirea lor ulterioară într-un stat național. De aceea, lui îi datorăm bulevardul bucureștean ce-i poartă numele, cu adevărat parizian, dar mai ales Regulamentul Organic. Un fel de Constituție, mai liberală decât a țărilor ruși sau a fanarioților noștri.

Românii au recunoscut meritele generalului Kiseleff și i-au apreciat demersul lui benefic. Dar se uită că în 1877, la Plevna și Smârdan, dacă nu erau dorobanții,

Osman Pașa îi îneca în Dunăre pe cazacii țarului. Drept mulțumire, soldații ruși au ocupat Bucureștiul la întoarcere pentru a-i forța pe români să cedeze Basarabia la Congresul de la Berlin. De-a lungul istoriei românii au suportat 14 invazii rusești majore. Istoria demonstrează acest adevăr.

Lui *Vladimir Ilici Lenin* ar trebui să-i recunoaștem invocarea principiului autodeterminării. Finlanda a folosit această șansă și a reușit, România nu. Drept recunoștință, finlandezii îl cinstesc pe V. I. Lenin cum se cuvine, cu un frumos și bine dotat muzeu ce-i poartă numele și cu o statuie impunătoare, iar finlandezii vizitează muzeul la modul cel mai civilizată.

Iosif Vissarionovici Stalin (Djugașvili), nu poate fi uitat și nici iertat de către români, și nu numai, pentru răul făcut, dar mai ales pentru transformarea României într-o „piață experimentală” a ideologiei comuniste de tip rusesc.

Se spune că Stalin ar fi de origine georgiană. Însă, lucrurile nu stau chiar așa. „Djugasvili” în georgiană înseamnă fiu de evreu. Mai departe, speculațiile pe această temă sunt de prisos.

Nikita Sergheevici Hrușciov a dispus retragerea trupelor sovietice din România la insistențele guvernului român, și a încercat să-i învețe pe români să cultive porumbul în pătrate, de parcă românii ar fi fost originari din Siberia. Se spune că atunci când Hrușciov a fost servit cu sarmale și mămăligă, ar fi întrebat: „Din ce este făcută chestia asta moale?”.

Lui *Leonid Ilici Brejnev* nu-i datorăm nimic, dar nu poate fi uitat pentru doctrina ce-i poartă numele și în

baza căreia a avut loc invazia armatelor Tratatului de la Varșovia (bloc militar opus NATO), în Cehoslovacia „pentru apărarea cuceririlor revoluționare și a idealurilor socialiste”.

România nu a participat la agresiunea împotriva Cehoslovaciei (20/21 august 1968), deși era membră a blocului militar comunist, iar decizia autorităților române de atunci s-a bucurat de o imensă apreciere, atât în țară, cât și în străinătate. Diplomația română a avut un rol deosebit de important în atare împrejurări, fiind unanim apreciată în întreaga lume.

Mihail Sergheevici Gorbaciov, potrivit înțelegerilor de la Malta cu omologul său american, a trecut în istorie comunismul.

Analiștii și strategii militari ruși apreciază că dizolvarea URSS a fost cel mai mare dezastru geopolitic al secolului XX. Benefică pentru unii, dezastruoasă pentru alții. Oricum, dispariția imperiului rus a antrenat și va antrena mult timp mutații geopolitice graduale și de dimensiuni variabile, în care va fi antrenată, cu siguranță, și România.

Incontestabil, actuala generație asistă la un moment istoric care, așa cum s-a întâmplat în multe perioade istorice, nu este evident și perceput imediat în toată dimensiunea sa.

În ceea ce-l privește pe artizanul dezintegrării URSS, Mihail Gorbaciov, pe cât de adulat este în Occident, pe atât de ignorat și chiar blamat este în Rusia. La alegerile prezidențiale din Rusia, din 1996, a obținut doar 1% din voturi.

Cu *Boris Elțin* lucrurile au stat mai simplu. Nici n-a dat și nici n-a luat. A făcut ceva treabă în noua Rusie, dar a lăsat și multe încurcături în urma sa. În a doua parte a mandatului său, s-a apucat serios de vodcă și de dansuri moderne pe estradele electorale.

Vladimir Vladimirovici Putin a apărut brusc, precum o cometă, pe scena politică rusă și în primul rând, la Kremlin. Nu se cunoaște încă cine l-a „fabricat”. Un fel de Alexandru al II-lea, țarul eliberator. Este cel care și-a stabilizat țara după destrămarea URSS și a „inoculat” o ciudată încredere în viitorul Rusiei. Oricum, Rusia și-a recăpătat forța după douăzeci de ani de incertitudini politice, economice și de altă natură. Este o realitate că, atunci când pe bolta Rusiei s-a ivit imaginea lui Vladimir Putin, succesul popular, dar și la nivelul elitei intelectuale, a fost imens.

Interesante sunt opiniile exprimate de însărcinatul cu afaceri a.i. al SUA la Minsk - Belarus, un mare diplomat prin formație și un fin observator al evoluției situației politice din Rusia.

În timpul cât am funcționat ca diplomat la ambasada României de la Minsk, am avut numeroase întrevederi cu diplomatul american. Am reținut, printre altele, o remarcă deosebită: „Ca să înțelegi Rusia, trebuie să începi cu conducătorul ei”. Un adevăr incontestabil pe care ar trebui să-l aibă în vedere și diplomația română, așa după cum procedează Administrația SUA.

Vladimir Putin s-a născut la Sankt-Petersburg, într-o familie modestă, iar bunicul lui a fost bucătarul lui Lenin

și al lui Stalin. Încă din facultate, a început să lucreze pentru serviciile secrete (KGB) și nu a ascuns niciodată apartenența sa la aceste structuri ale serviciilor secrete sovietice.

După ce, în august 1999, este confirmat de Parlament prim ministru al Rusiei, în decembrie 1999, președintele Boris Elțin îl nominalizează ca succesor la președinția Rusiei.

Vladimir Putin și-a asumat rolul de conducător al Rusiei, cea mai mare țară ca întindere de pe glob. În condițiile în care Rusia dispune de un uriaș arsenal nuclear, dar și de cele mai multe arme de distrugere în masă, Vladimir Putin a readus Rusia printre marile puteri ale lumii.

El și-a creat fulgerător o imagine de bărbat neînfricat, cu privire de oțel, expert în judo, pescar pasionat în bustul gol, pilot de avioane de luptă sau mare iubitor de animale.

Vladimir Putin a știut exact care trebuie să fie rolul și locul țării sale în lume. El a fost unul dintre criticii extremi de duri al Administrației Bush, pe care a acuzat-o în repetate rânduri de faptul că „folosește forța aproape fără restricții” în intenția de a crea o lume unipolară, pe când liderul rus o vede exclusiv multipolară.

* * *

După revoluția din decembrie 1989, (dacă a fost așa?!) diplomația română s-a arătat „obosită” și mai ales

stângace, în tot ce a întreprins după acest moment istoric, inclusiv în ce privește relațiile cu Rusia. Urmare a acestei situații, dar și a altor cauze mai profunde, în primăvara anului 1990, a început un proces de schimbare masivă a personalului diplomatic român din străinătate, în special din Europa Occidentală. Practic, s-a declanșat o acțiune combinată de înnoire și rotire a diplomaților, de la o ambasadă la alta, retragerea în Centrală a unor diplomați, plasarea altora din minister în posturile devenite vacante la Ambasadele României și reîmprospătarea aparatului diplomatic cu specialiști în domeniul relațiilor internaționale de la instituțiile de profil din administrația de stat. În final, numărul acestora din urmă a fost destul de însemnat.

Treptat, prin procesul întreprins, Ministerul Afacerilor Externe s-a înzestrat cu personal bine pregătit și experimentat, baza constituind-o, fără îndoială, diplomații de profesie, cu stagiu îndelungat în munca diplomatică.

Prin forța împrejurărilor intervenite imediat după evenimentele din decembrie 1989, conducerea Ministerului de Externe a fost nevoită să accepte și unele persoane total străine de diplomație, dar declarate a fi cu merite deosebite în evenimentele decembriste, mai ales în departamentul administrativ. Asemenea persoane și-au făcut apariția și la unele ambasade ale României din străinătate. Câțiva dintre aceștia au sfârșit lamentabil, dacă nu rușinos pentru ei și pentru țară, prin comporta-

mentul și preocupările lor care au contravenit rigorilor și principiilor statutului de salariat al ambasadei în țara de reședință.

Reînnoirea aparatului diplomatic după căderea dictaturii comuniste în decembrie 1989, era necesară și din alt punct de vedere, ce ține de logica specifică diplomației, de când există ea ca știință și practică națională și internațională. Este vorba despre unii diplomați care erau cadre active sub acoperire ale Serviciului de Informații Externe (SIE).

Fără îndoială, acești oameni aveau o înaltă pregătire profesională și de mare folos diplomației și în general țării, așa după cum este și în practica internațională însă, în noile condiții, se impunea o nouă abordare a întregului sistem. Demersul în acest sens a început lent și s-a realizat treptat, acesta nefiind exclusiv numai de competența Ministerului de Externe.

Ministerul de Externe se confrunta cu multe alte probleme, unele din ele ținând de educația și firea omului în momentele de mare dificultate.

În contextul perioadei descrise, eu îmi continuam programul de pregătire, fiind nominalizat pe post de Secretar I cu probleme politice la ambasada României de la Moscova. La finalul stagiului de pregătire, prestația mea a fost apreciată corespunzător și s-a stabilit ca, la 18 aprilie 1990, să plec cu trenul la Moscova.

Însă, cu două zile înainte de plecarea mea la Moscova, a intervenit o problemă delicată, care ar fi putut să pună capăt carierei mele diplomatice.

În dimineața zilei de 16 aprilie 1990, am fost convocat la cabinetul ministrului Sergiu Celac.

În timp ce așteptam în biroul șefului de cabinet, Ion Iliescu și Silviu Brucan părăseau cabinetul ministrului, primul zâmbind și salutând în dreapta și stânga, cel de-al doilea indiferent și obosit.

Ajunși în dreptul meu, ministrul Celac le-a atras atenția că eu sunt diplomatul propus ca șef de cabinet la Cotroceni unde Ion Iliescu își mutase reședința, ulterior devenind cancelarie prezidențială. Ion Iliescu a dat mâna cu mine, Silviu Brucan nu, și după ce a zâmbit, în stilul lui caracteristic, mi-a spus: „Sper să ne înțelegem și să colaborăm bine!”.

După plecarea celor doi înalți demnitari, care au jucat un rol primordial în evenimentele din decembrie 1989, ministrul mi-a precizat că nu a dispus de timpul necesar pentru o discuție cu mine pe această temă și că, la Palatul Cotroceni, urmează să fie transferați și alți diplomați, precizând că „noi, diplomații, suntem cel mai puțin suspectați de îndoctrinare comunistă”.

Mi-am prezentat toate argumentele în favoarea continuării activității mele în diplomație. În final, ministrul Celac și-a dat acordul să-mi continui programul și pregătirea pentru plecarea la post. Nu am uitat înțelegerea ministrului față de solicitarea mea și astăzi îi sunt recunoscător.

Sergiu Celac s-a dovedit a fi un diplomat deosebit de dotat și un ministru de externe de largă cuprindere în noile condiții apărute după evenimentele din decembrie

1989, care l-au surprins și în postura de interpret oficial al președintelui Nicolae Ceaușescu. „Neșansa” lui a fost că vorbea curent câteva limbi de circulație internațională, inclusiv limba rusă.

Mi-au rămas în memorie spusele lui Ștefan Andrei, poate cel mai strălucit ministru de externe postbelic, despre Sergiu Celac, care a fost colaborator apropiat al fostului ministru.

Sergiu Celac a fost numit ministru de externe, urmare a intervenției lui Silviu Brucan, membru marcant al Frontului Salvării Naționale (F.S.N.), organism creat după răsturnarea puterii comuniste în decembrie 1989.

Tatăl lui Sergiu Celac, pe numele lui adevărat Cealâk, fiind găgăuz de origine, ar fi fost agent sovietic. În vremurile acelea era ofițer în armata română și căsătorit cu o evreică. Aflând despre presupusele sale legături cu serviciile secrete sovietice, Armand Călinescu a dispus transferarea lui din Basarabia la Petrișor, lângă Craiova. Când au sosit trupele sovietice pe teritoriul României și comuniștii au preluat puterea a fost numit primul prefect de Dolj.

Nu știu cât sunt de adevărate spusele fostului ministru de externe care, din câte am aflat, au fost reluate și în scrierile sale sau cu prilejul interviurilor la posturile de televiziune dar, în memoria mea, Sergiu Celac a rămas ca un diplomat deosebit de dotat și un om de excepție.

După întrevvederea din cabinetul ministrului Celac, s-a decis ca la 18 aprilie 1990, ora 23.00, împreună cu

un redactor de la „Editura Enciclopedică”, nou încadrat în minister, să plecăm cu trenul la Moscova pentru a ne lua în primire posturile la ambasada țării noastre.

Din câte am observat de la geamurile vagonului de dormit, noul meu coleg era posesorul unei bărbi negre ca pana corbului și o chelie sută la sută ca arie de răspândire. Ulterior s-a dovedit un om cu adevărat titrat și un coleg de excepție. Era însoțit de scriitorul și filosoful Andrei Pleșu și de poetul Mircea Dinescu. Micul grup se manifesta gălăgios, cum se întâmplă, de regulă, în Gara de Nord și fiecare folosea din plin gestică mâinilor.

Ajunși la capătul călătoriei cu trenul, la gara „Kievskaja” din Moscova, am fost preluați de administratorul ambasadei și cazați în apartamentele din blocul situat în perimetrul ambasadei. Apoi, am fost convocați de ambasadorul Vasile Șandru, eu și colegul meu, pentru o discuție desfășurată pe o bancă din parcul ambasadei. Ne-am despărțit de ambasador cu părerea că nu i-am lăsat o impresie prea bună, lucru ascuns cu iscusință de ambasador, dar și eu eram dotat cu destulă perspicacitate ca să simt acest lucru. Însă, în scurt timp, cel puțin eu, am reușit să dovedesc că sunt înzestrat cu ceva experiență în ceea ce privește știința și practica diplomatică. Ambasadorul Vasile Șandru făcea parte din elita diplomaților români, iar eu „am furat” cât am putut de mult din înalta lui pregătire profesională. Decesul său prematur ne-a întristat mult, pe mine și pe diplomații care au lucrat cu domnia sa, în minister și la ambasadă.